

28. VCÍTĚNÉ POCHOPENÍ

Dalším atributem Bratrské náklonnosti podle 2Pt 1:5-7, na který nám již osobní Zbožnost, pěstovaná jen doma o samotě, určitě stačit nebude, je tzv. „**understanding**“ - vcítěné pochopení, v doslovném překladu - „postavení pod“.

Jde o vztah, který je něčím víc než jen emocionálním soucitem, je to dovednost stát pod vnitřní situací toho druhého. Je vítán hlavně v diplomatických rozhovorech, ale znali jej už antičtí filosofové a dokonce i dávní indičtí mudrci. Pokračovali v diskusi jen tehdy, až jeden druhému vysvětlil, jak to myslí ten druhý a to tak, aby on mohl prohlásit: „Ano, teď vidím, že chápeš, co mám na mysli!“ Pak mohli pokračovat v diskusi bez zbytečného napětí a přitom nemuset opouštět své pozice.

Něco podobného uplatňuje i současná věda. Za právoplatně vědeckou je prý dnes přijata pouze taková nová teorie, jejíž objevitel dokáže současně definovat podmínky, za kterých neplatí. Tuto schopnost pochopení pro vlastní odpůrce měl bezesporu Pán Ježíš a uplatňuje ji dál i dnes vůči všem lidem. Vždyť jeho strategií je boj za záchranu vlastních nepřátel. Nikdo mi nerozumí lépe, nikdo nezná lépe, co mám na mysli i to, v čem se mýlím a jaké jsou záměry mého srdce, než on. Toto vcítěné pochopení uplatňoval už zde na ZEMI, když uzdravoval nemocné, činil zázraky a hlásal Boží království. Uměl naslouchat hříšníkům a často byl pohnut velikým soucitem, aniž by se však nechal strhnout a hříchu přitakal.

Když k němu farizeové přivedli cizoložnici přistiženou při činu a chtěli ji ukamenovat podle Mojžíšova zákona, neodsoudil ji, ale zahanbil její soudce tak, že od kamenování upustili, sám ale při tom její hřích neschválil (Jan 8:7-11).

Vcítěné pochopení je vlastností Ducha svatého, který i nám dává tento dar jako závdavek (ochutnávku) nebeských věcí, na které nás připravuje:

On nám také vtiskl svou pečeť a do srdce nám dal svého Ducha jako závdavek toho, co nám připravil.
2 Kor 1:22

V nebeském království vlastně jinak, než v plnosti vzájemného pochopení komunikovat nelze. Tuto nebeskou komunikaci popsal podle svých prorockých snů Rick Joyner ve své knížce „Poslední bitva“:

Existuje duchovní komunikace, která zdaleka převyšuje jakoukoli formu komunikace lidské. Je mnohem hlubší a smysluplnější, než co jsou lidská slova schopná popsat. Nějakým zvláštním způsobem to je čistá komunikace srdce a mysli dohromady a je tak čistá, že není žádná možnost nedorozumění. - - - Stále jsme používali slov, avšak význam každého z nich měl hloubku, již by nikdy žádný slovník nezachytil. Má mysl byla osvobozena, takže se její schopnosti mnohokrát zlepšily. Bylo to povznášející nad všechny ostatní zážitky, které jsem měl.
Rick Joyner „Poslední bitva“

V NEBI už budou naše duše tak čisté, jakoby průzračné, nikdo už nebude mít nic, co by před druhými skrýval. Všichni tam mají obrazně řečeno před druhými srdce na dlaních.

Jenom taková čistota umožní tuto ryzí nadpřirozenou komunikaci. Jako závdavek nebeských věcí si v Duchu svatém můžeme prakticky vyzkoušet a pomalu začít osvojovat tento druh komunikace už dnes. „Understanding“ je jen slabým pozemským odvarem toho, co v NEBI bude samozřejmostí. Avšak ani v církvích tato dovednost není obvyklá.

Většinou se setkávám s postojem sebeprojekce do toho druhého místo s ochotou vcítit se. Děje se tak ne jen v osobních vztazích nebo teologických diskusích, ale i při pastorační (tj. v křesťanském poradenství). Osobní pastýř by měl být při výkonu této služby jedno ucho Kristovo, umět trpělivě naslouchat klientovi a hledat v Duchu svatém soucité porozumění a nikoliv sám sebe promítat do jeho situace a radit mu ze své vlastní osobní pozice. Takový pastýř nestojí pod situací svého klienta, ale nad ní a z této pozice mu pak radí, co

by on sám udělal, kdyby se ocitl v jeho situaci. To je špatně. Jen ve všeobecných a povrchních případech si může Pán takovouto nadřazenou pastorační pozici použít.

Je to opravdu velký dar, umět stát pod situací toho druhého a přitom neztrácet svou pozici v Pánu. Když klient vycítí, že má jeho pastýř snahu mu porozumět a dokáže dotahovat ke smysluplné pointě jeho vlastní myšlenky, pak se více uvolní a otevře mu své srdce s takovou důvěrou, jakoby šlo o samotného Pána.

Postoj „understanding“ velice pomáhá i při řešení osobních sporů. Nevede k odsouzení, ale ideálně k oboustrané omluvě a ta uvolňuje Boží moc a požehnání.

Svědectví z evangelizační skupiny

Když jsme kdysi s evangelizační skupinou vycházeli ve dvojicích do ulic Liberce oslovovat náhodné chodce, velmi jsem se pohádal se svým parťákem, protože se mi nelíbilo, co říkal jednomu mládenci na dost kontroverzní téma z Písma, kterým se on sám proti nám hájil, ale poněkud nesprávně. Můj parťák byl na něj příliš hodný a ponechával ho v jeho klamu. To se mi nelíbilo, do rozhovoru jsem však nezasahoval, abychom se o Písmo nepřeli před nevěřícím a tak jsme ho opustili tak jak byl. Potom jsme se pohádali.

Zbytek týdne mne velice mrzelo, že jsem vyvolal hádku s bratrem, na kterém jsem viděl velkou horlivost pro Pána a také silný soucit se ztracenými, tak jsem se připravoval na to, že se mu musím omluvit. Měl jsem z toho velké obavy, omlouvání je někdy velmi nepříjemná věc. (Jednou jsem se omlouval nevěřícímu kolegovi v práci způsobem, který nepochopil a rozčílil jsem ho tím víc než před tím.) Když jsem pak přišel v neděli do shromáždění, čekal už na mne na schodišti a když mne uviděl, spěchal ke mně, aby mi řekl: „To jsem rád, že tě tu vidím, brácho, já se ti musím omluvit! Přemýšlel jsem o tom, co jsi říkal a tys měl pravdu.“ Projevil schopnost postavit se do mé pozice. Já jsem však nechtěl zůstat pozadu a od své omluvy jsem neustoupil i když jeho nečekaná reakce to prakticky umožňovala. Svědomí mi to nedovolovalo a tak jsem řekl: „Ne ne, to byla moje chyba, já jsem ten, kdo by se měl omlouvat, já jsem tu hádku vyvolal, mám málo trpělivosti a soucitu s lidma.“ V té chvíli jakoby na nás na oba spadlo půl nebe. Byla z toho veliká radost, už jsme ani o té lapálii nechtěli dál mluvit a jen jsme se společně radovali z toho, jak je Pán dobrý. Mám za to, že podobně to bude vypadat i ve slávě před Božím trůnem. Od té doby, kdykoliv mne někdo v církvi naštvě, jdu se mu sám omluvit, protože vždycky se něco najde. Ještě se mi nestalo, že by se začal omlouvat také.

Soudná stolice Kristova

Co se s námi po smrti bude dít v Boží slávě ještě dřív, než dojdeme před „Soudnou stolicí Kristovu“, popisuje Joynerova knížka „Poslední bitva“ v kapitole „**Bílý trůn**“. Už sama Boží sláva tam má schopnost spravedlivě rozsoudit všechny mezilidské spory mezi spasenými. V Boží slávě se prý již nedá lhát a tak se tam v upřímnosti srdce bude vlastně omlouvat každý každému, neboť každý tam bude usvědčen z jisté míry své vlastní nedostatečnosti a domýšlivosti.

Dílo každého vyjde najevo. Ukáže je onen den, neboť se zjeví v ohni; a oheň vyzkouší, jaké je dílo každého člověka. Když jeho dílo vydrží dostane odměnu. Když mu dílo shoří, utrpí škodu; sám bude sice zachráněn, ale projde ohněm. 1Kor 3:13

Jsem přesvědčen, že nemusíme čekat až na to, co nám po smrti ukáže Boží sláva a tím zbytečně zatěžovat Boží soudy. Tento postoj vzájemného pochopení v Duchu svatém si můžeme začít osvojovat už teď na ZEMI. Vždyť všechny, třeba i odpuštěné, ale ne zcela vyjasněné osobní i mezicírkevní spory beztak budou znovu konfrontovány Boží slávou. Nikdo tam nebude mít protekci ani kvůli svému postavení, ani kvůli zásluhám. Nikdo tam už nepřijde o své spasení, vždyť oba vyznávají Pána, ale bez konečného vzájemného dořešení všech sporů v usvědčující záři Boží slávy nebude vstup do nebeských příbytků

umožněn nikomu. Bude to v zájmu nás všech, vždyť NEBE je místem sdílené radosti. Všichni se u soudu znovu osobně setkáme se všemi, se kterými jsme kdy v životě měli co do činění ať v dobrém či zlém. V Boží slávě působí dvě mocné síly současně. Za prvé přitahuje a vábí každého jít blíž ke Kristu a jeho trůnu, ale zároveň brání a nepustí nikoho dál, dokud si sám tváří v tvář s druhými nevyjasní své nevyřešené spory. V církvi se však o tom vůbec nemluví, nikdo s tím nepočítá a kazatelé nás tomu neučí. Někteří lidé jsou pak naprosto přesvědčeni o tom, že jejich soud bude probíhat jen pár vteřin a půjdou do ráje. Panuje mylná představa, že Boží soudy se týkají jen odsouzení k zatracení a ne též ke spavedlivému posouzení života a dořešení všeho nevyřešeného, co by stále ještě mohlo bránit ke vstupu do Božích příbytků. V NEBI už nemůže přebývat nic nečistého:

Což nevíte, že nespravedliví nebudou mít účast v Božím království? 1Kor 6:9

Co si pak počít s tím, co také říká Písmo, že před Bohem nikdo není spravedlivý? Ospravedlnění nám zaslubuje MILOST skrze Kristův kříž. To, že jsme pouhou MILOSTÍ spaseni skrze víru v Ježíše Krista ovšem ještě samo o sobě nezaručuje, že do NEBE budou moci přijít nedokonalí a nespravedliví lidé. Ve skutečnosti nám tato MILOST pouze umožňuje přístup do Boží slávy a teprve ona sama bude mít tu moc doočistit naše duše ve vzájemném pochopení tak, aby byly způsobilé přijmout nová těla a vstoupit do Božích příbytků již v plné dokonalosti a čistotě Kristovy identity a charakteru.

On vynese na světlo to, co je skryto ve tmě, a zjeví záměry srdcí; tehdy se člověku dostane chvály od Boha. 1 Kor 4:5

Já sám mám několik nevyjasněných, ač před Bohem odpuštěných sporů i s některými bratřími a mrzí mne velice, že nebylo více ochoty si to v klidu vyříkat. Necítím se být v ničem vinen, jsem ale dalek si namlouvat, že jsem snad právě proto před Bohem ve všem v právu. I já budu souzen stejně jako všichni ostatní a možná přísněji než jiní, vždyť si svou tvorbou troufám učit druhé.

Nechtějte všichni učit druhé, moji bratří: vždyť víte, že my, kteří učíme, budeme souzeni s větší přísností. Jak 3:1

Je-li možno, pokud to záleží na vás, žijte se všemi v pokoji. Nechtějte všichni odplácet milovaní, ale nechte místo pro Boží soud, neboť je psáno: „Mně patří pomsta, já odplatím, praví Pán.“ Řím 12:18-19

Uvnitř církve by snad už nemělo jít o pomstu a odplatu, ale spíše o ochotu ke vcítěnému pochopení. Pokud ovšem ten druhý bratr nechce, tak to opravdu nejde, zbytečně pak ale zatížíme Boží soudy. Vždyť ten druhý také přijal Pána a je spasen stejně jako já, komu pak mám čekat, že by Pán měl odplácet? Bůh nikomu nestrání a tak raději počítejme s tím, že před trůnem nás sama Boží sláva usvědčí oba stejně.

Umění „understanding“ má moc vyřešit mnoho sporů ještě tady na ZEMI a pak odplatu na tom druhém(?) nemusíme ponechávat soudu. Přitom často jde jen o nedorozumění a nevyjasnění si použitých pojmů a definic.

Joynerova knížka „Poslední bitva“ je velmi oblíbená v evangelikální obci na celém světě, zdá se však, že kapitolu „Bílý trůn“ nebere nikdo příliš vážně.

Vcítěné pochopení při evangelizaci

Říká se s humorem, že existuje jedna věc, kterou mají křesťané s nevěřícími společnou – odpor k evangelizaci. Evangelizační rozhovory jsou opravdu tou nejnáročnější věcí v životě křesťana, vždyť se jedná o střet dvou odlišných světů – NEBE a ZEMĚ.

Pokud se ovšem v rozhovoru nemluví o přechodu lidské duše ze ZEMĚ do NEBE skrze Kristův kříž, nejde vlastně o evangelizaci.

Křesťané by si měli pamatovat, že i oni byli kdysi nevěřícími, že i jim se nechtělo hned uvěřit každé zvěsti, kterou jim někdo hlásal a že také neměli rádi, když na ně někdo tlačil. Proto je třeba při evangelizaci více než kdykoliv jindy používat postoj „understanding“.

Vždy se snažím svou řeč ladit podle toho, s kým mluvím. Někdo smýšlí spíše politicky, jiný ekologicky a mluví o evoluci, jiný má rád sci-fi a všelijaké záhady, někdo jiný se zajímá o tzv. východní filosofie a ještě jiný je moralista nebo jen obyčejný pragmatik a zajímá se jen o peníze. Vždy mám snahu navázat tam, kde je ten dotyčný „doma“ a jít v tom (pokud vím jak) kus cesty s ním. Ti největší charismatici v církvi mi dříve tento postoj vytýkali. Já se prý vůbec nemám zajímat o toho člověka a kádrovat ho čím je atd., já mám především hledět na Pána a ukazovat jen na něj. Jakoby vůbec neznali Pavlův návod z Písma:

Židům jsem byl židem, abych získal židy. Těm, kteří jsou pod zákonem, byl jsem pod zákonem, abych získal ty, kteří jsou pod zákonem – i když sám pod zákonem nejsem. Těm, kteří jsou bez zákona, byl jsem bez zákona, abych získal ty, kteří jsou bez zákona – i když před Bohem nejsem bez zákona, neboť mým zákonem je Kristus. Těm, kdo jsou slabí, stal jsem se slabým, abych získal slabé. Všem jsem se stal vším, abych získal aspoň některé.
1 Kor 9:20-22

Dnes vidím v praxi (hlavně podle svědectví v církvi), že ti, kteří mají zvláštní obdarování a přivádějí více lidí k víře, jsou Pánem vedeni právě k tomu, aby zájem o člověka měli. Mají velkou trpělivost bavit se s nimi dlouho i na neduchovní témata, dokáží být v klidu, chovají se bezprostředně a srdečně, snaží se vytvářet trvalý přátelský vztah důvěry, ale také při tom očekávají na vhodnou příležitost k nenásilnému svědectví o Pánu. Často se lidé sami začnou vyptávat např. kde bereme sílu k takovému klidu, který z nás vyzařuje apod.

Můžeme trochu slevit z tvrdých pravd Písma a dovolit nejprve Duchu svatému, aby sám jednal během našeho rozhovoru v tom člověku, abychom tak získali přítele. Příkladem takového rozhovoru může být svědectví jednoho mladého kazatele:

Tak to si rozumíme!

Vyprávěl, jak se setkal se svým bývalým spolužákem a ten se mu svěřil, že se dal na Hinduismus. Nechal si o tom chvíli vyprávět a pak se ho zeptal: „A co pro tebe osobně znamená tahleta karma?“ Trpělivě si nechal vysvětlit, že je to zákonitost vesmíru, kterou člověk nemůže vlastními silami jakkoliv změnit a pak mu na to řekl: „Tak to si rozumíme, Bible také mluví o takovéto karmě, ale nazývá ji trochu jinak - dědičný hřích. Ten taky nikdo sám vlastními silami nemůže překonat, ale Ježíš ano!“

I v tomto je postoj vcitěného pochopení, ten kazatel slevil z tvrdých pravd evangelia o pokání z hříchů a o jedinečnosti Krista a volil raději pravdu měkkou, aby získal přítele. Využil podobnosti dvou věcí (karmy – zákona skutkové odplaty v Orientě a dědičného hříchu podle Písma), aby tím vzbudil další zájem o to, co je napsáno v Bibli.

Pán nechce hned každému brát to, co má, pokud to zatím nemá možnost nahradit něčím lepším.

Dejme prostor Pánu, aby sám jednal v jeho nitru a sám mu začal ukazovat, jaký je v tom rozdíl. Podobným způsobem využil Pavel oltář neznámému bohu v Athénách, když promlouval na řečništi k řeckým filosofům:

„Když jsem procházel vašimi posvátnými místy a prohlížel si je, našel jsem i oltář s nápisem: ‚Neznámému bohu‘. Koho takto uctíváte a ještě neznáte, toho vám zvěstuji.“
Sk 17:23

Člověk, kterého se dotkne Ježíš, a který si pak sám později ověří v Písmu to co uslyšel od nás, uvěří lépe a z celého srdce, než ten, který biblické pravdy přijme jen zprostředkovaně jako nějakou ideologii od druhého člověka. Proto pokud je jen trochu možné říci: „Tak to si rozumíme, Bible také mluví o něčem podobném!“, je dobré toho využít jako příležitosti k

tomu, aby se rozhovor mohl dál rozvíjet směrem k dalšímu zájmu o Písmo a aby zbytečně neskončil předčasně na mrtvém bodě.

Buddhista v autobuse

Já jsem této zásady využil při jednom náhodném rozhovoru v autobuse z Liberce do Prahy. Spolucestující, který seděl vedle mne, byl zřejmě duchovně vnímavý, možná, že ze mě vycítil snad nějaké „pozitivní vlny“ nebo něco takového, možná se ho dokonce dotkl Ježíš Kristus osobně, protože za chvíli sám začal: „Promiňte pane, nejste vy filosof?“

Usoudil jsem, že bych následující hodinku cesty do Prahy mohl filosofem být, abych získal filosofa, odpověděl jsem bez váhání, že ano. K filosofii jako takové nemám tak odtažitý vztah jako někteří charismatičtí kazatelé, pokud se používá jen jako nástroj k hledání pravdy a ne jako pravda sama. Brzy jsem se přiznal k Pánu Ježíši Kristu a ukázalo se, že on byl buddhista. Velice příjemně a nenásilně jsme si popovídali a vzájemně jsme si nic nevnucovali. Možná, že celou hodinu vnímal „pozitivní vlny“ z Ducha svatého, neboť upřímně přemýšlel o všem, co jsem mu říkal. I buddhista může dobře ovládat dovednost „understanding“. Mám za to, že nové pro něj mohly být tři okruhy poznatků:

Za prvé, když se pochlubil, že v buddhismu nejsou žádné Boží soudy a že je tam tudíž naprostá svoboda, odpověděl jsem mu, že já si naopak přeji, aby můj život byl jednou s konečnou platností spravedlivě posouzen a zhodnocen. Křesťanský Bůh je Bůh osobní a vede do osobního vztahu. Nirvána sice nikoho nesoudí, ale také nikoho nepochválí, je naprosto neosobní, naopak i lidská osobnost se v ní prý úplně rozpouští a vytrácí.

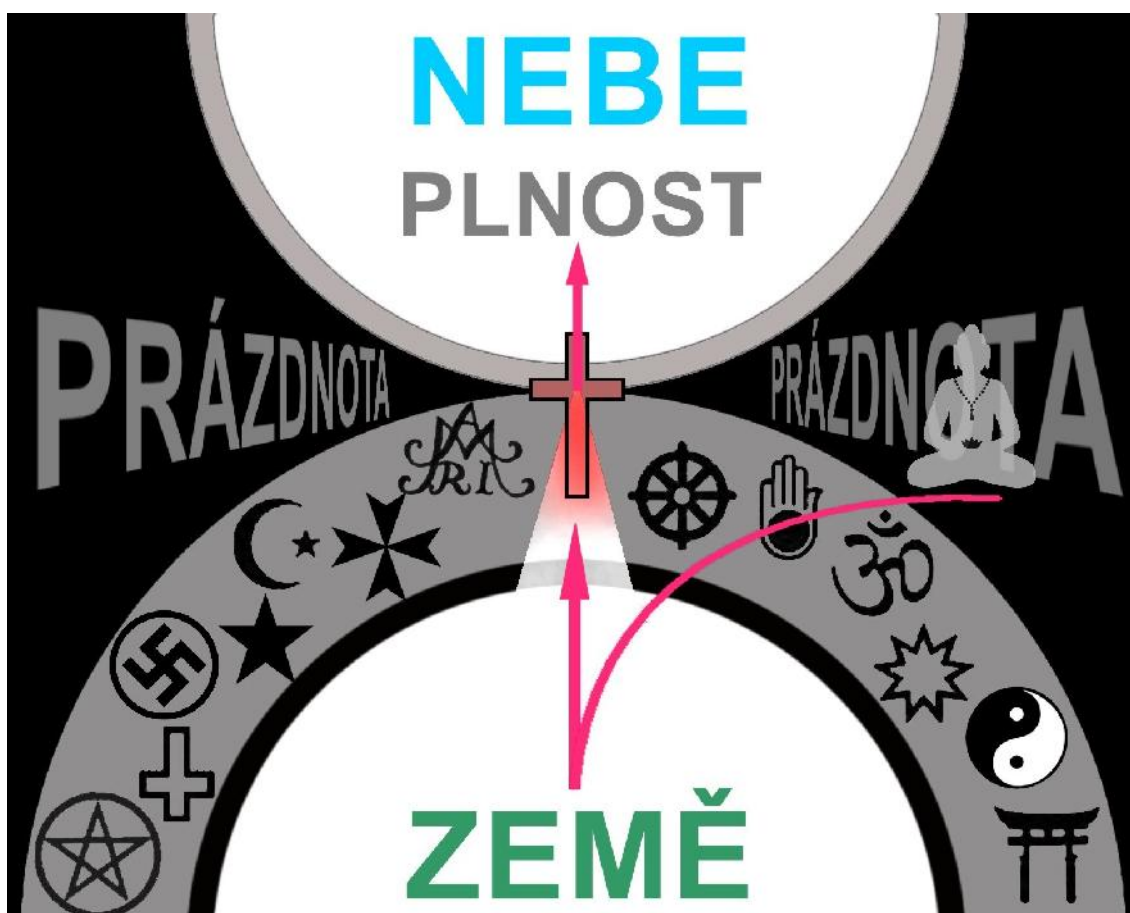
Za druhé jsme se shodli na tom, že Buddhův výrok, že toho, kdo dosáhne nirvány musí všechny mocnosti propustit do prázdnoty, je v přímém rozporu s tím, co je psáno o Kristu:

Plnost sama rozhodla v něm přebývat.

Kol 1:19

... v něm jste i vy dosáhli plnosti.

Kol 2:10

Jestliže Buddha vede do **prázdnosti**, tak Ježíš slibuje **plnost**. My máme příležitost spolu s Kristem dosáhnout plnosti života. Nevyprazdňujeme se úporným cvičením až k úplnému vyvanutí, ale naopak se radostně necháme naplňovat Duchem svatým a to jistě nemůže být totéž.

Shodli jsme se také na již zmíněné podobnosti jevů karmy a dědičného hříchu. Upozornil jsem ho však na zásadní rozdíl v tom, že celý Orient bere karmický zákon jako apriorní (tj. už od stvoření světa) danou věc celého vesmíru, kdežto Bible mluví o celkové porušenosti duchovního světa nad celou ZEMÍ lidským HRÍCHEM.

To, co se v Orientě jeví jako **danost**, je podle Bible **porucha**. Upozornil jsem ho, že při nejlepší vůli nemohu uvěřit tomu, že by dobrý Bůh na počátku stvořil něco tak nelítostného, jako je karmický zákon skutkové odplaty. Ten v konečném důsledku nutí jogíny jíst vlastní výkaly jen proto, aby se nedopustili vraždy na hlávce zelí, kterou by z hladu snad uřízli a snědli, což by je prý znovu o kousek vzdálilo od nirvány a strhlo zpátky do ulpívání ve světě.

Za třetí jsme se shodli na tom, že jóga nikdy netvoří společenství ducha. V kontemplativní meditaci je přeci každý sám. Jogíni se nemohou domluvit a dát si spicha řekněme na páté úrovni před nirvánou a tam mít obecenství a třeba si společně zazpívat a zatancovat. Kolik jogínů, tolik nirván, kdežto my máme v Kristu společenství. Ježíš je jen jeden a v NEBI v něm budeme všichni shromážděni v jednotě jeho Ducha.

Reagoval na to s tím, že dnes jsou i v buddhismu nové směry, které jsou také zaměřeny na společenství. Na to jsem mu řekl:

„Ano, i tradiční buddhismus zná tzv. „bódhisattvu“, to je člověka, který už dosáhl nirvány, ale ještě se jí dobrovolně zříká ve prospěch pomoci potřebným lidem. Takoví buddhisté se opravdu dost podobají křesťanům, ale bez Krista. Ta jejich neosobní nirvána je přeci za to nepochválení, oni se jí vlastně podle karmického zákona rouhají, vždyť znovu ulpívají na něčem, co je vůči ní podřadné a co je zákonitě znovu uvazuje k „ulpívání“ ve světě a k dalším reinkarnacím.“ Na to už nevěděl, co odpovědět, jen souhlasně přikyvoval.

Doufám, že alespoň trochu zapochyboval o svém dosavadním přesvědčení, že Kristus byl jogín. Když autobus dorazil na Černý most v Praze, řekl na závěr:

„No, já myslím, že se přeci jen přidržím cesty osvětlené mysli.“ Vůbec jsem mu to nerozmlouval, v jeho odpovědi jsem zaznamenal malé světýlko naděje, že mu to Pán snad ještě někdy znovu připomene a objasní a tak jsem mu v klidu řekl:

„Fajn! Tak jo, vždyť já třeba vůbec nevím, o čem mluvíte, ale až tam zase budete, zkuste se porozhlédnout, jestli tam náhodou někde nevidíte Ježíše Krista. Schválně se na to zeptejte přímo jeho.“

Postoj pochopení v tomto rozhovoru vidím hlavně v tom, že jsem nad ním nevynášel žádné soudy, vždyť jsem to ani já sám neměl rád, zdržel jsem se všech kategorických výroků z Písma nebo výzev k okamžitému obrácení. Nemluvil jsem k němu „bibličtinou“ (i když jsem pár veršů z Písma použil), naopak jsem se celou dobu snažil mluvit jen v jeho kategoriích a o jeho tématech, aby mi porozuměl. Nejsem žádný znalec, o buddhismu vlastně nevím víc, než jen těchto pár postřehů, které jsem v rozhovoru použil, ale myslím, že to docela stačilo.

HLAVNÍ MYŠLENKY TÉTO KAPITOLY:

„**Understanding**“ - vcítěné pochopení,
v doslovném překladu - „postavení pod“.

„Understanding“ je jen slabým pozemským odvarem dokonalé nebeské komunikace.

V církvi se setkáváme jen s postojem sebeprojekce do toho druhého
namísto s ochotou vcítit se do jeho pozice.

Pán nechce nikomu brát to, co má,
ale chce to nahradit něčím lepším.

Bible také popisuje něco jako karmu,
ale nazývá ji trochu jinak - dědičný hřích.
Ten také nikdo sám z vlastních sil nemůže změnit, ale Ježíš ano!“

To, co se v Orientě chápe jako **danost vesmíru** (karma),
je podle Bible **poruchou celého světa** způsobenou člověkem.